

LOVE AND SEXUALITY IN G. M. ZAMFIRESCU'S NOVELS

Aritina Iancu (Micu-Oțelea), PhD Student, "1 Decembrie 1918" University of Alba-Iulia

Abstract: A profound analysis of the slums, it entails the attitude towards sexuality and love. Beginning from the axiologic system of reality (values, beliefs), its specifics, the laws that guide it, sometimes totally different from the "others" comes into focus. We intend to present this humanity not only from the perspective of the typology which illustrates it inside the slums as an isolated social reality, but also through reporting to the center (self-image through reporting it to the other).

Through the configuration of the world of the slums, the life-concept of the protagonists is essential: "a glade of pain" (raising awareness toward the tragic condition associated or not with the wish to escape) or the only possible reality (an acceptance of this world without struggle).

We will place this thesis under the sign of one of the remarks of Fane, the handsome prisoner from Cotroceni (the character from the cycle "The Barrier"): "Love and death, there is no other thing in the world." The Ten Commandments of a crime of passion establishes the rules of erotic chivalry in the world of the slums (you shall not commit suicide for a woman; you shall not kill for anyone etc.); The characters break these rules quite often. Here the loves are consumed fast and obscenity, violence are common ingredients of marital relationships. In G. M. Zamfirescu's novels adultery, from the moment it is divulged, feeds the curiosity of a world which has too little happiness. There are also innocent loves, but these are doomed to failure or to "turning bad": Ivan's love towards Miro (betrayed by the Greek girl), Iacov's towards Fana. A loud amalgam of obscenity, sensitivity and violence, the love life of the slums is lived in front of everyone, because here, generally, the possibility of living discreetly is denied.

Keywords: *slum/ outskirts, love, sexuality, eroticism* .

Vom deschide eseul de față cu un citat din opera lui Octavio Paz *Dubla flacăra* (*Dragoste și erotism*): "Focul originar și primordial, sexualitatea, înalță flacăra roșie a erotismului, iar aceasta, la rândul ei, susține și înalță altă flacăra, albastră și tremurătoare — cea a dragostei. Erotism și dragoste — dubla flacăra a vieții." ¹ Există în lumea mahalalei doar obscenitate, "ticăloșire" sau sexualitatea "se domesticește", se rafinează devenind erotism și dragoste? Pentru personajele lui G. M. Zamfirescu din ciclul *Bariera*, dedicat lumii mahalalei bucureștene, aceste două flăcări ale vieții sunt indisolubil legate de o anumită percepție a existenței: viața e un "un popas în durere", iar sexualitatea, erotismul și dragostea sunt forme de evadare.

În prefața romanului *Maidanul cu dragoste*, ediție apărută în 2009 în cadrul colecției Biblioteca pentru toți, Marius Chivu nota: "Moravurile fiind ușoare (căci ispita trupului nu știe carte și nu are lege), iar bordelurile, la îndemână, mahalaua este erotizată la modul primar și promiscuu: se pasionează și face adulter, umblă după secrete, cere răzbunare și trăiește din plin fiecare scandal." ² Se naște totuși o întrebare: Se poate analiza moralitatea/imoralitatea personajelor prin prisma unei grile etice exterioare? E corectă o asemenea abordare? Mahalaua "cu nume rușinos", ca orice entitate socială își are regulile ei, uneori aspre și imposibil de acceptat de o lume civilizată, a centrului. Ruptă aparent de realitatea orașului, mai ales datorită percepției naratorului subiectiv care se simte străin total

¹ Octavio Paz, *Dubla flacăra* (*Dragoste și erotism*), București, Editura Humanitas, 2003, p. 5

² Zamfirescu, G. M., *Maidanul cu dragoste*. Prefață de Marius Chivu. București, Jurnalul Național, 2009, p. 14.

de acest spațiu, mahalaua Basarab pare să-și consume existența între limite, bariere, aparent de netrecut: ”Acolo, în oraș, dincolo de bariera ce ne desparte pe unii de alții, sunt alți oameni și m-ar recunoaște numaidecât că sunt o progenitură de tâmplar mecanic, o lepădătură din mahalaua cu nume rușinos”³.

Clivajul dintre cele două lumi, aflate în imediată vecinătate, dar izolate prin mentalitate, prin comportament, e ilustrat în decalogul unei crime pasionale care stabilește regulile cavalerismului erotic în spațiul mahalalei. Fane, ”pușcăriașul frumos din Cotroceni”, într-un gest de simpatie față de rusul ”apocaliptic”, pe care îl simte gata de un gest necugetat, îi oferă acestuia o lecție de onoare menită să împiedice crima: ”Niciodată să nu te sinucizi pentru o femeie(...) Să nu omori pentru oricine!(...) Să nu ucizi pentru oricine!(...)Să nu ucizi pe oricine! (...)Caută să eviți crima!(...) Nu umili omul pe care îl înfrângi!(...) Nu ucide pe la spate!(...) Dă lovitura hotărât și precis ca să nu-ți chinui victima!(...) Spune-i femeii că ai ucis pentru ea!(...) Dacă dulcinea, dimpotrivă nu va înțelege sacrificiul ce l-ai făcut, nu-ți aduna sentimentul de adorare în scuipat, ca să-l zvârli ca pe o piesă de cinci franci la picioarele proastei. Prinde-ți sufletul printre dinți și mușcă-l până la țipăt că te-a înșelat și , ajuns acasă, trimite-i muierei un coș cu flori și o cutie cu toate chibriturile stinse-semn că tot ce a fost s-a dus.”⁴

Pentru astfel de pagini autorul este acuzat de lirism excesiv și în consecință de o teatralizare, falsificare a periferiei: ”Diluând nemăsurat narațiunea, scriitorul pierde contactul cu pământul și ne dă o mahală prea idealizată, prea cultivatoare în prostituție de idei morale. Scrierea obosește prin lungime și prin metoda poetică. (...) Autorul numește asta ”a muzicaliza” și pune astfel de divagații lirice în gura umililor mahalagii.”⁵ Pe de altă parte, sunt voci critice care referindu-se la romanele ciclului *Bariera* consideră că tocmai acest ton ”de largă melancolie este cel mai prețios dar al său”⁶ atâta timp cât se asociază cu o confesiune a naratorului. Dacă această retorism trece în sfera relațiilor cotidiene și devine o formă de exprimare a oamenilor obișnuiți, atunci ”emoția dezertează brusc.”⁷ Din punctul nostru de vedere, uneori această liricizare devine obositoare și lipsită de justificare estetică, dar, pe de altă parte, susține drepturile mahalalei sentimentale. În ciuda mizeriilor, ”măscărilor”, care le invadează viața există în lumea aceasta erotism și dragoste, nu doar sexualitate, promiscuitate și animalitate.

Privită ca ”metaforă finală a sexualității”⁸ dragostea în dimensiunea sa ceremonială și purificatoare este prezentă în romanele lui G.M. Zamfirescu în diferite ipostaze: iubirea adolescentină (Iacov și Fana/ Oița și Rel), iubirea misticului Ivan pentru carnala Maro, dragostea paternă/maternă (familia lui Puișor ca o încercare de supraviețuire a familiei tradiționale într-un infern ros de adultere, relații incestuoase, sexualitate tarifată).

³ Idem, *Sfânta mare nerușinare*. Ediție îngrijită, prefață și bibliografie de Valeriu Râpeanu. București, Editura 100+1 Gramar, 1998, p. 291.

⁴ Idem, *Maidanul cu dragoste*, București, Jurnalul Național, 2009, p. 127-128.

⁵ Călinescu, George, *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*. Ediția a II-a, revăzută și adăugită. Ediție și prefață de Al. Piru. București, Editura Minerva, 1982, p. 923.

⁶ Sebastian, Mihail, *Eseuri. Cronici. Memorial*. Ediție îngrijită și prefață de Cornelia Ștefănescu. București, Editura Minerva, 1972, p. 295.

⁷ *Ibidem*, p. 296.

⁸ Octavio Paz, *Op. cit.*, p. 73

În „*această stare perpetuă de emigrare către obiect*”⁹ trăiesc Iacov și Fana, adolescenții care se percep ca reflexii în oglindă ale aceluiși suflet: „*Ne împărtășisem totdeauna gândul bun și întristările. Trăisem unul prin altul, chip răsfrânt în două oglinzi paralele.*” Refuzul acestui „*Peter Pan de mahala*”¹⁰ de a se maturiza, o formă de ancorare în copilărie, se explică prin încercarea de a nu se „*ticăloși*” așa cum le prevestise Tinca oloaga. Fana înțelege mai repede și acceptă fără atâtea zbateri parcursul firesc al maturizării. Oferindu-i-se lui Iacov, ea nu cade pradă unui instinct sexual, ci se lasă animată de ceea ce Jose Ortega Y Gasset numea „*dragoste sexuală*”. Tot dintr-un sentiment de iubire se naște și dorința lui Iacov de a evada alături de Fana și de Puica (cele două imagini ale feminității care-i ghidează copilăria și adolescența) într-un spațiu compensativ, unul dintre orașele din pozele lui Ivan. Smulși din mocirla mahalalei cu nume rușinos, se refugiază într-un loc ce reiterează caracteristicile paradisiului, dar în care decorul și vestimentația i se par străine și ușor caraghioase: „*Aproape în fiecare noapte, de atunci, visam că plec cu Fana în trăsură, prin orașul din poză. Eram amândoi gătiți și cumiți. Fata își risipise flori în păr ca îngerii, și-i tremurau volănașele albe, ușoare, diafane, ca aripioarele. Eu purtam pantofiori de lac, baston și costum de marinar, cu guler răsfrânt pe umeri, iar vântul îmi flutura panglica de la beretă.*”¹¹ Așa cum o perioadă căutase speranța în găsierea lui Dumnezeu, o divinitate pe care o asociază cu icoana din casa părintească, ulterior se refugiază în „*corabia*” lui Ivan, care îi oferă șansa unei evadări temporare. Conștientizarea propriei sexualități generează în sufletul celui care fusese alintat Ciuf-Ciufulici un amestec de stări contradictorii ce marchează ieșirea forțată din copilărie. Instinctele pe care nu le poate controla îl chinuie, îndepărtându-l și împingându-l în același timp spre cea care i le declanșează. Dincolo de aceste stări chinuitoare, relația dintre cei doi adolescenți rămâne o expresie a iubirii așa cum o definește Octavio Paz: „*Este experiența stranieții totale, pentru ca suntem în afara noastră și proiectați către persoana iubită, și este experiența întoarcerii la origine, la acel loc care nu se găsește în spațiu și care este patria noastră originală. Persoana iubită e în același timp terra incognita și casa părintească, este necunoscutul și recunoscutul.*”¹²

O altă ipostaziere a iubirii este relația dintre Ivan, rusul idealist din această „*arcă a lui Noe, etnic vorbind*”¹³ și grecoaica Maro, o apariție destul misterioasă într-un spațiu în care totul se trăiește la vedere, intimitatea fiind, din cauza aglomerării, dar și a curiozității celorlalți, un lux. Aparent în drama acestei căsnicii victima este femeia frumoasă, căsătorită de sora ei cu violentul Tino. În realitate, Maro este cea care îl târăște pe Tino într-un bizar *ménage a trois*, iar bătaia aplicată după fiecare acuplare cu unul dintre cei doi gemeni ilfoveni, reprezintă o ultimă rămășiță de virilitate care nu-i poate fi refuzată soțului încornorat. Interpretând greșit întreaga poveste, ca și ceilalți locuitori din „*casa cu nebuni*”, Ivan devine salvatorul unei false victime. Cel care iubește este Ivan, dar Maro, suflet rătăcitor, nu-i poate sta alături prea multă vreme. Sinuciderea lui Ivan, după ce este părăsit de cea în care își pusese toate speranțele este un final previzibil al acestei încercări de a domestici instinctul sexual. Moartea prietenului său, îl aruncă pe adolescentului Iacov într-o „*durere*

⁹ Jose Ortega y Gasset, *Studii despre iubire*. Ediția a III-a revăzută. Editura Minerva, București, 2007, p. 13

¹⁰ Zamfirescu, G. M., Op. cit, p. 17.

¹¹ *Ibidem*, p. 135.

¹² Octavio Paz, *Op. cit.*, p. 98.

¹³ Sârbu, Georgiana, *Istoriile periferiei. Mahalaua în romanul românesc de la G. M. Zamfirescu la Radu Aldulescu*, București, Editura Cartea Românească, 2009, p.53.

tăcută, ascunsă, ursuză și ciudată”¹⁴ care contrastează izbitor cu ”durerea lumii: colorată, zgomotoasă, înzorzonată cu funde și cofeturi, cu lumânările și patrafire.”¹⁵

Un episod des comentat de critica literară, soborul țătelor, ”e o reminiscență degradată a satului: clăcile”¹⁶, care hrănește nevoia de senzațional, de cancanuri a unei lumi cu puține bucurii. Ca orice societate secretă și aceasta presupune un ritual de inițiere, un botez care trezește repulsie în egală măsură naratorului și cititorului. Nu vom insista asupra nerușinării, vulgarității acestor întâlniri pentru că am risca să repetăm ceea ce s-a spus deja, dar ne vom opri pentru a analiza un alt episod, care reflectă într-o lumină mai blândă nevoia de a visa a mahalalei sentimentale. În capitolul al XVIII-lea din *Sfânta mare nerușinare* același sobor al țătelor descoperă Africa. Lectura ziarului care publica în acea vreme cu mare succes aventurile ”unui ofițer englez, explorator temerar atras de pericolele necunoscutului și de misterele continentului negru”¹⁷ devine un fel de telenovelă care hrănește fanteziile unor femei amețite de imaginea promițătoare a unui donjuan devenit erou civilizator. Tinea oloaga are de data aceasta privilegiul de a conduce soborul țătelor, care ascultă cu sufletul la gură poveștile romanțate și care visează cu ochii deschiși la un salvator pentru umanitatea de la marginea orașului. Disputa care se naște în legătură cu dreptul de a lua acasă portretul din ziar evidențiază instinctul de posesiune al femeilor din mahala și rapiditatea trecerii de la o stare la alta.

Există și alte manifestări ale iubirii prezente în lumea periferiei lui G. M. Zamfirescu: dragostea și devotamentul lui Iacov pentru mama bolnavă de tuberculoză, gestul protector al Sultanei, sora de bordel care i se dăruiește lui Puișor în încercarea de a o salva de la pierzanie pe Fana, alunecarea în nebunie și apoi moartea lui Rel după uciderea Oiței.

Deși intimitatea îi este refuzată, deși lumea aceasta pare condamnată la o existență ”popas în durere”, mahalaua are dreptul la dragoste, pentru că nu întotdeauna oamenii ei, ”suflete stâmbe”, sunt răi și înecați în vulgaritate. ”Flacăra albastră” a dragostei poate să se aprindă și să ardă chiar și în lumea mocirloasă, plină de urdori a mahalalei, ca o ”floare de mucigai”.

Bibliografie

- Călinescu, George, *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*. Ediția a II-a, revăzută și adăugită. Ediție și prefață de Al. Piru. București, Editura Minerva, 1982
- Constantinescu, Pompiliu, *Scrieri (vol.5)*, Ediție îngrijită de Constanța Constantinescu cu o prefață de Victor Felea, București, Editura Minerva, 1971
- Jose Ortega y Gasset, *Studii despre iubire*. Ediția a III-a revăzută. Editura Minerva, București, 2007
- Octavio Paz, *Dubla flacăra (Dragoste și erotism)*, București, Editura Humanitas, 2003

¹⁴ Zamfirescu, G. M., *Sfânta mare nerușinare*, Ediție îngrijită, prefață și bibliografie de Valeriu Râpeanu. București, Editura 100+1 Gramar, 1998, p. 270.

¹⁵ *Ibidem*, p.270.

¹⁶ Sârbu, Georgiana, *Op. cit.*, p. 126.

¹⁷ Zamfirescu, G. M., *Op. cit.*, p.160.

- Sârbu, Georgiana, *Istoriile periferiei. Mahalaua în romanul românesc de la G. M. Zamfirescu la Radu Aldulescu*, București, Editura Cartea Românească, 2009
- Sebastian, Mihail, *Eseuri. Cronici. Memorial*. Ediție îngrijită și prefață de Cornelia Ștefănescu. București, Editura Minerva, 1972
- Zamfirescu, G. M., *Maidanul cu dragoste*, București, Jurnalul Național, 2009
- Zamfirescu, G. M., *Sfânta mare nerușinare*. Ediție îngrijită, prefață și bibliografie de Valeriu Râpeanu. București, Editura 100+1 Gramar, 1998